

Besök i Dar es Salaam 21 - 27 februari 2022

Uppdraget

Styrelsen för JOHAFonden beslutade om resan den 27 januari. Uppgiften var diskussion och uppföljning av dagssituationen för Barbroskolan och JOHA Trust, utsikter för framtiden, ekonomi, lastbilsprojektet, styrelseansvar, ägarsituationen mm. samt exitstrategi för JOHAFondens och JOHA Trusts nuvarande samarbete samt form för framtida samarbete mellan parterna.

Efter två års pandemi var vi som reste ivriga att besöka Dar es Salaam, JOHA Trust och Barbroskolan. Anders Wikman, Göran och Gun-Britt Andersson litade på att pandemin för fullvaccinerade äldre inte längre var "farlig". Vi ville ner för att få svar på våra frågor, för att stilla vår oro och för att föra en dialog om hur JOHAFondens insatser kan avrundas och avslutas i enlighet med styrelsens uppdrag. Vi såg också fram emot att delta i 6:ornas examensfirande den 26 februari. Vår grupp hade tacksamt mottagit erbjudandet att bo hos Anna Tibaijuka. Det gav tillfälle till diskussioner och informationsutbyte under hela besöket och till fint men kostnadseffektivt boende som deltagarna själva stod för.

Dar es Salaam 2022

Besöket var en arbetsresa men vi reste på turistvisum. Vi gjorde skäl för det genom en heldags rundresa i Dar es Salaam mitt i veckan. Där har det hänt och händer mycket. Det är inte lätt att känna igen sig för alla nya byggnader men lättare att ta sig fram. Det är inte längre några köer på Selander bridge sedan den nya bron mellan Oyster Bay och centrala Dar es Salaam blivit klar. Huvudvägen västerut från hamn och flygplats går delvis på pelare för fly-over. Kollektivtrafikfilen i mitten på Morogoro-vägen är klar och det bidrog till att det var lättare att ta sig till skolan från centrala Dar es Salaam. Restauranger vid Mediterraneo, Slipway och vid Sea Cliff hade överlevt pandemin. Den nya bron till Kigamboni är vacker men än så länge överdimensionerad. Det blev inte någon djurparkssafari den här gången men nostalgituren i Dar es Salaam var för oss ett fullgott alternativ.

Möte med ambassadören och Sida

Första dagen inbjöds vi till en träff med den svenske ambassadören Anders Sjöberg, som tillsammans med Sidas biståndsråd, Sandra Diesel tog emot oss i residenset. Sida har inte längre något stöd till Barbroskolan men fortsätter som stor givare till utbildningssektorn nationellt. Man var glada nu åt ett öppnare samhällsklimat och inte minst åt beslutet att flickor som blivit gravida får fortsätta sin utbildning. President Samia förtjänade stöd och behövde det för hon utmanas av traditionella krafter inom CCM. När president Magufuli var sjuk ock på väg att avlida eller de facto redan avlidit fanns riskerna för en kupp. Det var militären som till sist ingrep för att konstitutionen skulle följas vid skiftet. Enligt ambassadören hade Samia manövrerat skickligt för att stärka sin ställning och skapa handlingskraft. Inte minst hade många kvalificerade kvinnor fått viktiga poster. Andra röster varnade för att presidenten gått hårt fram och att rivaler kunde skörda missnöje. Givarsamfundet i Tanzania stödde president Samia men fängslandet av oppositionsledaren Mbowe var en källa till frågetecken och kritik. Grunderna för fängslandet från Magufulis tid var fabricerade. Nyligen fanns förhoppningen att ett frivillande skulle annonseras sedan Samia träffat presidentkandidaten Lissu från Chadema. Det blev inte

något genombrott och ambassadören konstaterade att Mbowe är en politisk fånge. (Mbove frigavs sen i början av mars – anklagelserna mot honom hade dragits tillbaka.)

Ambassadören hade ett par frågor till oss. Den ena gällde det tidigare svensk-franska samarbetet kring Global Public Goods . Det andra gällde förfrågningar från en grupp akademiker från Östafrika som var i färd med att skriva en bok om vad Nordens utvecklingssamarbete med länderna i Östafrika betytt - om vad som var speciellt med det. Det hela skulle analyseras och skildras ur de mottagande ländernas perspektiv, av forskare som hade personlig erfarenhet av samarbetet. Vår grupp träffade sedan två av forskarna/ skribenterna: Dr Frateline Kashaga från Kampala universitet som studerat i Finland och dr Devota John Marwa från University of Dar es Salaam som doktorerat i Malmö i pedagogik. Anna Tibaijuka som tagit sin doktorexamen genom det svenska stödet för forskarutbildning deltog i mötet. Det är tänkt att boken ska vara klar senare under 2022(?). Man hade identifierat ett femtal traditionella sektorer för analysen. Vi påpekade att stöd för institutions- och kapacitetsbyggande med betydelse tvärs över sektorer hade varit centralt i det svenska biståndet. Stöden för statistikbyrå, Tanzania Bureau of Standards, Tanzania Food and Nutrition Centre var exempel liksom samarbetet mellan Riksrevisionen och the Auditor General. I projektet vill man försöka förstå vad som var specifikt nordiskt - hur var vi annorlunda. Vi försökte förklara vad som karakteriserade den nordiska modellen och i vilken grad den fanns. Vi tipsade om World Value Survey, om EBA och namn på några viktiga kunskapare som Lennart Wohlgenuth och Inger Thede. Den senare lyftes fram av Anna Tibaijuka.

Besök på Barbroskolan

Tisdagen ägnades helt åt Barbroskolan. Skolans management team som består av rektor Halima Kamote, vice rektor Jennifer, Susan plus ytterligare en lärare som studierektor, ekonomiansvariga Francesca, en counselor för studenterna som också är lärare. Teamet träffas regelbundet och alla kunde berätta att de kände sig fullt delaktiga i skötseln av skolan. Vi berättade om oron vi haft om hur skolan skulle kunna klara sin uppgift i ljuset av JOHA Trusts lånebörda och kravet/förväntningarna på hjälp med ränta och amorteringar från skolan. Att ekonomin var ansträngd bekräftades men man hade under året lyckats betala lärarnas löner, köpa nödvändiga läromedel, mat till flickorna mm. Vatten- och elräkningar var betalda. Det som blivit mest lidande var underhållet av byggnaderna. Tak och fönster på byggnader som började bli gamla behövde gås igenom och det som var trasigt bytas ut. Välskötta grönytor, blommande träd och buskar gör fortfarande att campus ger ett vackert intryck. Färgen på byggnader flagnar här och där och svartmögel förmörkar. Målning skulle behövas. Det handlar om icke helt akuta behov som fått anstå liksom del av bidragen till JOHA Trust för avbetalning och räntor på lånet.

Skolan var i full gång efter läsårsstarten. Sammanlagt 530 flickor var inskrivna. Man hade kapacitet för och ambitionen vid årsskiftet att kunna ta in 80 nybörjare i Form I. 66 hade skrivits in men hopp fanns om att de skulle bli fler en bit in på terminen när andra alternativ hade prövats men inte motsvarat förväntningarna. Ekonomin led av att man inte kom närmare full kapacitet vid antagningarna och även genom att föräldrar inte ansågs sig kunna betala skolavgifterna för flera månader i förskott. Effekterna av pandemin för många föräldrar som tidvis stått utan inkomst höll i sig. Det är också ett strukturellt fenomen att rekrytering till de lägre årskurserna går trögt. Den offentliga utbildningen till årskurs 11 är nu gratis - fungerar dåligt - men möjligheten till utbildning finns ändå. Resultaten i de offentliga skolorna

har varit svaga och dessutom under ett par år överrapporterade. Magufuli hade en klart negativ attityd till de enskilda skolorna men detta har svängt tillbaka nu. Barbroskolans läge kan förbättras. Dess rykte är gott och medelklassföräldrar som vill ha en seriös och bra skola för sina barn väljer gärna Barbroskolan. Ett exempel är de två medicinska doktorerna som har flickor i skolan och som nu är aktiva i föräldra- och lärarföreningen. Under besöket på skolan fick vår grupp också tillfälle att tala med flickor från de olika årskurserna som har stipendier. Flickorna som just börjat i årskurs ett eller gick något av de första åren berättade blygt och på osäker engelska om sin situation och vad de ville bli i framtiden. De äldre flickorna kunde värtaligt berätta om att de ville bli läkare, jurister och i ett fall pilot. Alla var glada för att kunna gå i Barbroskolan.

Möte med JOHA Trust Board of Governors and School Board

JOHA Trust har en board of Governors. Det finns också en skolstyrelse som i huvudsak består av samma individer. Vår grupp hade ett särskilt möte med dem. De liksom andra vi träffade var tacksamma för vår insats för skuldsanering. Vad gällde möjligheterna att kunna rekrytera fler elever fördes en diskussion om man skulle kunna bättra på kursinnehållet med tillägg av några attraktiva arbetsmarknadsorienterade praktiska moment. Kontakter hade bl.a. tagits med IT-sektionen vid universitetet för att diskutera ett samarbete.

Halima Kamote bekräftade under våra möten att hon avser att gå i pension, något hon anmält redan förra året. Hon har varit ett ankare i skolan sedan start men hon vill nu få ihop familjen som varit splittrad sedan hon lämnade maken som arbetat för FN i Nairobi för 22 år sedan. Det blir nu JOHA Trust styrelsens uppdrag att rekrytera en ersättare innan Halima lämnar vid halvårsskiftet. Det finns flera kvalificerade ersättare bland skolans lärare. Man funderar ändå på att göra en öppen utlysning så att man får fram bästa möjliga efterträdare och för att en intern kandidat om den befinner sig bäst ska få legitimitet. Det är viktigt att transitionen sköts på ett sådant sätt att inte det goda arbetsmiljöet i skolan rubbas. Besöket vid skolan och examensfestligheterna vittnar tydligt om att arbetsmiljöet är gott, det märks både på personalen och flickorna som vi hade särskilda samtal med. Oron för ekonomin finns men den överskuggar inte det ambitiösa och lustfyllda vardagsarbetet vid skolan.

Revisorn

Samtalen i skolan och med styrelsen följdes upp med en träff med revisorn, A.T. Kato en parant äldre dam. Vi gick igenom förra årets management report där det påpekades och av skolan utlovades att lånet för återbetalning av gåvan från Rugemalira liksom själva gåvan behövde redovisas explicit och tydligare i JOHA Trusts och skolans bokföring. Revisorn stod i kontakt med Francesca, skolans ekonomiansvariga som till oss meddelat att räkenskaperna för 2021 kunde bli klara i mars. Revisorn tog emot informationen om att JOHAFondens årsmöte planeras till den 27 april och uteslöt inte att revisionen skulle kunna vara klar då. Samtidigt noterades att det formella kravet från vår sida är att reviderad årsredovisning skall vara oss tillhanda senast 1 juli.

Examensdagen 26 februari

Glädje och god organisation präglade påtagligt arrangemangen under examensdagen den 26 februari.

Alla skolans elever och all personal fanns på plats tillsammans med föräldrar och syskon. Programmet i den heta solen under tältdukar var som alltid fullmatat med tal och framträdanden med dans och musik av elever. Ett par av lärarna uppträdde som fullfjädrade ceremonimästare. I fokus under dagen stod de 145 flickorna i årskurs VI som nu går ut med A-levelexamen. De fick sina diplom och utmärkelser för goda studieresultat och för att någon varit duktig i sport eller på att vara ordningsperson i sitt sovsalshem. Under ceremonin berättade Halima att hon kommer att sluta vid halvårsskiftet. Hon avtackades av Anna Tibaijuka med en Makondeskulptur. Elever uppvaktade också liksom lärarna och annan personal. Vi, representanterna för JOHAFonden fick stor uppmärksamhet i talen från podiet. Som tack för våra insatser fick vi fyra Makondefigurer med inskriptioner med oss hem. En dedikerades till medlemmarna i JOHAFonden, en postumt till Lisbeth Palme, en till Sten Rylander, tidigare svensk ambassadör i Tanzania och en till undertecknad ordförande i JOHAFonden.

I talet som JOHAFondens ordförande höll framfördes gratulationer för goda resultat och ett tack för gott samarbete under många år. Ordföranden kände sig svettig och blek vid sidan av de färgstarka och drivna tanzaniska talarna t.ex. Kheri James, distriktsordföranden för Ubungu och representant för den regionala kommissionären. Talet fick ändå applåder för löftet att JOHAFonden hade tillräckligt med resurser för att alla flickor som nu går i skolan och får stipendier kan räkna med stöd för att fullfölja sina studier. Medlemmar och aktiva i vår förening liksom vi själva hade erfarenhet av arbete i Tanzania och/eller vänskap med tanzanier. I talet framfördes en uppmaning till den unga generationen att bygga relationer bl.a. genom utbyte med skolorna i Sverige som blivit lidande under pandemin. Å JOHAFondens vägnar framfördes ett varmt tack till Halima för hennes insatser och för ett fantastiskt gott samarbete under många år. Hon fick i gåva en bok av Abdulrazak Gurnah där hennes hemstad Tanga finns med. Talet avslutades med en uppmuntran till eleverna att inspireras av den tanzaniske Nobelpristagaren, att läsa och kanske skriva egna berättelser. Som ett särskilt bränsle för detta överlämnades till skolans bibliotek mer än en hyllmeter med böcker av afrikanska författare och om Afrika som Gunilla von Arbin och hennes make Dag Sebastian Ahlander skickat med oss.

De inbjudna gästerna bjöds på lunch efter ceremonin – vi åt i gamla matsalen medan skolans elever fick ta för sig i den nya innan de tillsammans med föräldrar slog sig ner i gräset för picknick. I området där VI:orna samlats var likheten med svenskt studentfirande stor med undantag för att alkohol inte förekom.

Lånet och fortsatt oro för ekonomin

Efter alla upplevelser på och av skolan är det svårt att uppamma någon kriskänsla men bankskulden finns där ändå som ett svart orosmoln. Räntan på 17% innebär en kostnad på nästan 1000 kr om dagen. Ändå har kampanjen för skuldsanering gjort skillnad och skulden är nu nere i 2 milj.kr. IDUNAs och vår insats uppskattas liksom insamlingen bland lärare och föräldrar och bidragen från Anna Tibaijukas dotter och en f.d. elev vid skolan i Geneve. Lånet är förlängt till april. Det ska omförhandlas då. Lastbilsprojektet som i början gav överskott är avslutat nu. Under vårt besök togs beslutet att bilarna ska säljas och om möjligt på kort sikt användas för mindre uppdrag – köra grus – tills försäljningen är klar. Osäkert vad detta kan betyda ekonomiskt. JOHA Trusts styrelse är väl medveten om situationen. Två av de ursprungliga medlemmarna har avlidit och man söker nu efter ersättare som kan tillföra nytt

engagemang och gärna tillgång till resurser. Det noterades också att ordföranden Samuel Udonga har varit en respektskapande tillgång men att han kan behöva ersättas av åldersskäl. I enskilda samtal med Anna Tibaijuka framhöll vi att huvudmannskapet för JOHA Trust behövde stärkas. Frågan om en försäljning eller ett organiserat partnerskap t.ex. med kyrkan vore möjlig avfärdades. Arvet efter Barbro skulle respekteras och föras vidare. En förstärkt styrelse och en ny ledning för Barbroskolan får nu uppgiften att kämpa vidare med lånebetalning och med att behålla och stärka Barbroskolan och skolan i Bukoba som attraktiva utbildningsinstitutioner för en ambitiös medelklass. I dagsläget räcker våra bidrag till stipendier för 7 % av eleverna. Anna Tibaijuka har förståelse för och har informerats om att JOHAFondens stöd kommer att fasas ut. Fortsatt stöd önskas självfallet men hon håller också fast vid drömmen om att ett kapital som ger avkastning för ett antal årliga stipendier ska kunna skapas och ge utrymme för fortsatt stöd till stipendier till flickor från fattiga hem.

Sammanfattning

Besöket kunde genomföras på ett sätt som motsvarade styrelsens intentioner och uppdrag. De olika bidragen för skuldsanering från JOHAFonden, lokala insatser i Tanzania och donationerna från Schweiz redovisades med utdrag från banken som visade hur låneskulden minskat. Man var tacksam för insatserna för skuldsanering samtidigt som en medvetenhet fanns om att kvarvarande skuld utgjorde en börda. Någon klar strategi för hur den kan klaras av fanns inte på annat sätt än att fortsätta ansträngningar krävs. Man hoppas på bättre villkor när banklånet ska omförhandlas från april. JOHA Trust har utmaningar också vad gäller styrelsen och byte av rektor för Barbroskolan. Man var medveten om detta och var redo att ta sig an uppgifterna. Några tankar på att söka nytt huvudmannskap för Barbroskolan fanns inte. Samtliga aktörer och intressenter kring JOHA Trust var bestämda på att hålla fast vid mål och prioriteringar för verksamheten i Barbro Johanssons anda. Uppgiften framöver är inte lätt men JOHA Trust och Barbroskolan har visat prov på både påhittighet och uthållighet under en svår tid. Skolan har gott rykte och nätverket i och kring skolan är stabilt. Engagerade föräldragrupper har förtroende för skolan och betalande elever ger hållbarhet åt verksamheten. Stödet med stipendiemedel från JOHAFonden har varit en viktig del av Barbroskolans profil och mening att kunna erbjuda flickor från resurssvaga hem platser i skolan. Man hoppas självfallet på fortsatt stöd men har också förstått att den nuvarande ordningen inte är hållbar. En dröm om en fond som ger årlig avkastning för stipendier lever kvar men frågan är hur realistiska förutsättningarna är för att bygga upp ett kapital särskilt så länge som låneskulden finns kvar. När JOHAFonden efter kontakter med IDUNA-stiftelsen kommit längre i tankarna kring en avslutande insats och sedan exit behöver dialogen med JOHA Trust i Tanzania fortsätta.

Stockholm 2022-03-30

Gun- Britt Andersson

Anders Wikman